

Maria Loyola Opiela SBDNP

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki

Recenzja książki:

ks. A. Jasnos,
Jakie jest moje miejsce w rodzinie?
Zrozumieć dziecko, aby mu pomóc,
Wydawnictwo Natan,
Lublin 2017, ss. 210.

Recenzowana książka: *Jakie jest moje miejsce w rodzinie? Zrozumieć dziecko, aby mu pomóc* ma charakter teoretyczno-empiryczny. Autor, ks. mgr Andrzej Jasnos, posługując się metodą analizy dokumentów, projekcyjną i obserwacji, dokonał badania postrzegania przez siedmiolatków swojego miejsca w rodzinie. W badaniach wykorzystał gotowe dwuczęściowe narzędzie badawcze, jakie proponuje Anna Frydrychowicz w teście „Rysunek rodziny”. Pierwszą część stanowił rysunek wykonany przez dziecko i obserwacja zachowania dziecka podczas rysowania, zanotowana w „Arkuszu zapisu”, a drugą był wywiad z dzieckiem. Badaniami zostało objętych piętnaścioro dzieci siedmioletnich – 9 dziewczynek i 6 chłopców.

Autor przeprowadził interpretacje formy i treści rysunku rodziny oraz zachowania się badanych dzieci, wykorzystując swą wiedzę zdobytą na studiach z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej i terapii przez sztukę, a także własne zdolności i wykształcenie plastyczne. Biorąc pod uwagę fakt, że rysunek rodziny ma zarówno walory diagnostyczne, jak i terapeutyczne, należy wskazać na potrzebę jego wykorzystania w diagnozie pedagogicznej.

Publikacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia noszącego tytuł „Synteza i wnioski pedagogiczne”, bibliografii oraz aneksu zawierającego rysunki, ważne informacje i narzędzia dla pełnego obrazu analiz. We wstępie Autor odnosi się do celu publikacji, jej struktury, podstawy źródłowej i literatury oraz przedstawia uzasadnienie podjęcia tematu w kontekście dojrzałości szkolnej i rozpoczęcia przez dziecko realizacji obowiązku szkolnego.

Ważne jest wskazanie Autora, że stosując metodę „Rysunku rodziny”, można poznać miejsce dziecka w rodzinie, nie takie, jakie jest obiektywnie, ale takie, jak subiektywnie postrzega go dziecko. Rysunek, jako badawcza metoda projekcyjna, jest stosowany w celu uzyskania wglądu w wewnętrzne konflikty dziecka, jego obawy, sposób spostrzegania siebie i innych, relacje z członkami rodziny, gdyż jest wyrazem jego wiedzy i przeżyć. Mając na uwadze możliwości rozwojowe dziecka siedmioletniego, które Autor zaprezentował w pierwszym rozdziale w aspekcie jego postrzegania siebie i dojrzałości szkolnej, należy brać pod uwagę to, że swoje emocje, wewnętrzne odczucia i doświadczenia dziecko wciąż głębiej przeżywa niż rozumie i potrafi je zwerbalizować czy kontrolować. Rysunek jest najlepszą i najmniej inwazyjną metodą poznania dziecka, a także jego sytuacji rodzinnej. Dlatego metodę projekcyjną rysunku może stosować nauczyciel, w szczególności w pierwszej klasie szkoły podstawowej, kiedy zapoznaje się z dzieckiem.

Autor zwraca uwagę na nieodzwonne poznanie dziecka w pełnym kontekście jego sytuacji rodzinnej. W drugim rozdziale przedstawia ważne aspekty pozycji dziecka w rodzinie i sposoby jej diagnozowania na podstawie literatury przedmiotu. Rodzina, jako pierwsze i naturalne, niezastąpione środowisko życia i rozwoju dziecka, odgrywa decydującą rolę w kształtowaniu się jego osobowości. W książce wskazano także na relacje rodzinne szczególnie ważne dla funkcjonowania dziecka w szkole, które poddano analizie, uwzględniając głównie uczucia i zachowania poszczególnych członków rodziny w percepcji badanych. Dano tym samym przykład badań i ich wykorzystania dla zrozumienia dziecka i podejmowania odpowiednich działań dostosowanych do jego konkretnych potrzeb jako ucznia.

Czyniąc celem swej publikacji przedstawienie podejścia badawczego, umożliwiającego w sposób trafny zidentyfikowanie znaczenia, jakie ma znajomość przez rodziców i nauczycieli postrzegania przez dziecko swego miejsca w rodzinie, Autor, w trzecim rozdziale, określił główne etapy postępowania badawczego. Wybór właściwych metod, technik i narzędzi badania z zastosowaniem analizy wyników twórczości plastycznej dzieci, jako ekspresji ich uczuć, osobistych doświadczeń, odreagowania stanu emocjonalnego, pozwolił zdiagnozować ich postrzeganie siebie w relacjach rodzinnych. Uzyskane wyniki badań Autor poddał analizie jakościowej, którą stosuje się przy analizie

materiału projekcyjnego. Zaprezentowane badania i analizy poszczególnych przypadków mogą stać się pomocne w rozwijaniu umiejętności interpretacji plastycznych wytworów dziecka przez pedagoga.

W czwartym rozdziale przedstawiono treści i analizy dotyczące procesu zbierania danych ilościowych i jakościowych, które zostały wykorzystane do stworzenia jednolitej interpretacji całości badanego zjawiska. Mogą być one cennym wskazaniem praktycznym dla nauczycieli w diagnozie potrzeb i możliwości dzieci. Na tej podstawie sformułowane zostały wskazania pedagogiczne ważne dla podjęcia działań na rzecz korzystnych zmian w zachowaniu i postawie badanych oraz dla planowania współpracy z rodzicami. Uzyskana w ten sposób wiedza jest bardzo potrzebna rodzicom i nauczycielom, by odpowiednio mogli wspierać dziecko i ochronić je przed niepowodzeniami na ważnym etapie jego rozwoju i edukacji, jakim jest podjęcie nauki w szkole. Istotnym jest wskazanie potrzeby, zgodnie z intencją Autora, zweryfikowania przez pedagogów, czy diagnoza dziecka siedmioletniego jest adekwatna do jego najgłębszych przeżyć i doświadczeń w rodzinie oraz w jaki sposób rzuca ona na wsparcie jego integralnego rozwoju u początku edukacji szkolnej.

Duża wartość poznawcza publikacji ma szczególnie cenne znaczenie zarówno dla badań naukowych w dziedzinie pedagogiki, jak i dla zaspokojenia potrzeb aplikacyjnych w praktyce pedagogicznej. Rodzice i nauczyciele znajdą w niej praktyczne wskazówki do poznawania świata dziecięcych przeżyć i doświadczeń oraz zachętę do respektowania tej wiedzy w relacjach wychowawczych. Zawarte są one w postulatach pedagogicznych wobec placówki szkolnej, nauczyciela prowadzącego i pedagogów, które zostały sformułowane na podstawie interpretacji wyników przeprowadzonych badań. Autor ukazał subiektywny i wielorako powiązany czynnikami wewnętrznymi i zewnętrznymi oddziałującymi na doświadczenia i przeżycia dziecka charakter postrzegania swego miejsca w rodzinie. Jego uwarunkowania należy poznawać poprzez zastosowanie odpowiednich metod i technik oprócz rysunku, bez ograniczania się jedynie do tej metody. Zwraca uwagę na konieczność nabycia trudnej umiejętności interpretacji rysunku przez nauczyciela, opartej na mechanizmie projekcji i symbolach. Dzięki kompetencjom diagnostycznym nauczyciel wczesnej edukacji może zastosować aktywność plastyczną dzieci, umiejętnie włączając ją w cały proces wspierania integralnego rozwoju i wychowania z uwzględnieniem ich możliwości i potrzeb rozwojowych.

Wskazania dotyczące wczesnego wspierania rozwoju dziecka, indywidualizacji jego kształcenia i wyrównywania szans edukacyjnych dzięki zaproponowanej możliwości diagnozy nadają publikacji duże znaczenie, gdyż podejmuje ona kwestię teoretycznie interesującą i społecznie ważną.